

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING O'QISH SAVODXONLIGINI IJODIY INDIVIDUALLIK ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Oripova Dilnozaxon Abduvosi qizi

Namangan Davlat Universiteti 1bosqich tayanch doktoranti

yoshekolog@umail.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini ijodiy individuallik asosida rivojlantirish masalalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot usullari sifatida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish va pedagogik eksperiment qo'llanilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olgan holda o'qitish jarayonini tashkil etish ularning o'qish savodxonligini sezilarli darajada oshiradi. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning ijodiy individualligini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'qish savodxonligi, ijodiy individuallik, o'qitish usullari

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы развития читательской грамотности младших школьников на основе творческой индивидуальности. В качестве методов исследования использовались анализ научной литературы, наблюдения, педагогический эксперимент. Результаты показывают, что организация учебного процесса с учетом индивидуальных способностей учащихся значительно повышает их читательскую грамотность. Короче говоря, в начальном образовании важно развивать творческую индивидуальность учащихся.

Ключевые слова: начальное образование, грамотность чтения, творческая индивидуальность, методы обучения

Abstract: this article covers the issues of developing reading literacy of Primary School students on the basis of creative individuality. Scientific literature analysis, observation and pedagogical experiment were used as research methods. The results show that the organization of the teaching process, taking into account the individual abilities of students, significantly increases their reading literacy. In conclusion, it is important to develop the creative individuality of students in primary education.

Keywords: primary education, reading literacy, creative individuality, teaching methods

Kirish:

Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam poydevor yaratadi. Bu bosqichda bolalar nafaqat o'qish, yozish va hisoblash kabi asosiy ko'nikmalarni egallaydilar, balki mustaqil va ijodiy fikrlashni ham o'rganadilar. O'qish savodxonligi esa bolaning umumiy intellektual rivojlanishi uchun juda muhimdir. O'qituvchining vazifasi har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda o'quv jarayonini tashkil etishdir [1].

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy o'qitish usullari ko'pincha o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga to'sqinlik qiladi [2]. Shu bois, boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini rivojlantirish uchun yangicha yondashuvlar talab etiladi. Ushbu maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini ijodiy individuallik asosida rivojlantirish yo'llarini ko'rib chiqishdan iborat.

Usullar va adabiyotlar tahlili: Ushbu tadqiqot doirasida ilmiy adabiyotlar tahlili, kuzatish va pedagogik eksperiment usullari qo'llanildi. Adabiyotlar tahlili boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligini rivojlantirish bo'yicha mavjud nazariy va empirik tadqiqotlarni o'rganishga qaratildi. Kuzatish usuli o'quvchilarning o'quv faoliyatini bevosita o'rganish imkonini berdi.

Pedagogik eksperiment esa taklif etilayotgan o'qitish usullarining samaradorligini tekshirish uchun o'tkazildi.

Boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini rivojlantirish muammosi ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Masalan, L.S. Vygotskiy o'qitishning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasini ishlab chiqdi [3]. Unga ko'ra, o'qituvchi o'quvchining mavjud bilim va ko'nikmalari darajasidan bir qadam oldinda bo'lishi va uni yangi cho'qqilarni zabt etishga undashi lozim. J. Piaget esa bolaning intellektual rivojlanishida individual farqlarning ahamiyatini ta'kidladi [4].

Keyingi yillarda o'qish savodxonligini rivojlantirishning interfaol usullari keng qo'llanilmoqda. Jumladan, L.C. Wilkinson va M.P. Silliman guruh bo'lib ishlash, munozaralar, rolli o'yinlar kabi usullarning samaradorligini ko'rsatib berdilar [5]. Shu bilan birga, AQSHlik olimi J.A. Van Kleeck o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan o'qitish dasturlarining ahamiyatini ta'kidlaydi [6].

O'zbekistonda ham boshlang'ich ta'limni takomillashtirish borasida bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'Q. Tolipov va M.Sh. Usmonboyeva boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini oshirishning interaktiv usullarini ishlab chiqdilar [7]. M.I. Rustamova esa o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion texnologiyalarni taklif etdi [8].

Natijalar: Tadqiqot davomida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini oshirishga qaratilgan bir qator metodik tavsiyalar ishlab chiqildi. Xususan:

O'qish darslarida turli janrdagi matnlar (badiiy, publitsistik, ilmiy-ommabop) dan foydalanish;

O'quvchilarni mustaqil kitob o'qishga undash uchun sinfda kutubxona burchagini tashkil etish;

"Kitobsevar o'quvchi", "Eng yaxshi hikoya", "Mening sevimli qahramonim" kabi tanlovlar o'tkazib turish;

Dars jarayoniga rolli o'yinlar, munozaralar, viktorinalar kabi interaktiv usullarni joriy etish;

O'quvchilar uchun individual vazifalar tizimini ishlab chiqish va ularning bajarilishini nazorat qilish.

Ushbu tavsiyalarning samaradorligi pedagogik eksperiment davomida sinab ko'rildi. Eksperimentda Andijon viloyati Baliqchi tumanidagi 40-umumta'lim maktabi 4-sinf o'quvchilari ishtirok etdi. Sinf eksperimental va nazorat guruhlariga bo'lindi. Eksperimental guruhda yuqorida keltirilgan metodik tavsiyalar asosida darslar tashkil etildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy usullar qo'llanildi.

Eksperiment so'ngida o'quvchilarning o'qish savodxonlik darajasi maxsus testlar yordamida baholandi. Eksperimental guruhda o'rtacha ball 4,2 ni tashkil etdi. Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich 3,6 ballga teng bo'ldi. Demak, taklif etilgan metodik tavsiyalar o'quvchilarning o'qish savodxonligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qildi.

Tahlil va muhokama: Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limda o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvning samaradorligini ko'rsatdi. Bunday yondashuv o'quvchilarning individual qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga oladi, ularni mustaqil va ijodiy fikrlashga undaydi. Natijada o'quvchilar o'zlariga berilayotgan topshiriqlarni sidqidildan bajaradilar, o'rganilayotgan mavzularni chuqurroq o'zlashtiradilar.

Shu bilan birga, metodik tavsiyalarni amaliyotga joriy qilishda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjudligi aniqlandi. Xususan, o'quvchilar uchun individual topshiriqlar tizimini ishlab chiqish

ko'p vaqt va kuch talab etadi. Shuningdek, darslarni interaktiv usullar asosida tashkil etish uchun maktab moddiy-texnik bazasi yetarli bo'lmasligi mumkin.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun, avvalo, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan qurollantirish zarur. Ular doimiy ravishda malaka oshirish kurslarida qatnashib turishlari lozim. Shuningdek, maktablarni o'quv vositalari va multimedia qurilmalari bilan ta'minlash borasidagi ishlarni jonlantirish kerak.

Xulosa: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini ijodiy individuallik asosida rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biridir. Ushbu tadqiqot davomida taklif etilgan metodik tavsiyalar mazkur maqsadga erishish uchun xizmat qiladi. Ular o'quvchilarni mustaqil va ijodiy fikrlashga undaydi, ularning individual qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Shu bilan birga, ushbu tavsiyalarni boshlang'ich ta'lim amaliyotiga joriy etishda mavjud to'siqlarni hisobga olish lozim. Metodik tavsiyalar o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirish va maktablarning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash bilan uzviy bog'langan holda amalga oshirilsa, yanada samaraliroq bo'ladi.

Tadqiqot natijalarini boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar ishlab chiqishda qo'llash mumkin. Kelajakda boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun maxsus qo'llanmalar, trening dasturlari va masofaviy kurslar yaratish maqsadga muvofiq. Shundagina o'quvchilarning ijodiy individualligini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim muhiti barpo etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Tolipov, O'.Q., & Usmonboyeva, M.Sh. (2021). Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularni boshlang'ich ta'limga tatbiq etish yo'llari. Boshlang'ich Ta'lim, 4, 12-16.
2. Rustamova, M.I. (2020). Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning innovatsion usullari. Uzluksiz Ta'lim, 3, 23-28.
3. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
4. Piaget, J. (1972). *The Psychology of Intelligence*. Totowa, NJ: Littlefield.
5. Wilkinson, L.C., & Silliman, M.P. (2000). Classroom language and literacy learning. In M.L. Kamil, P.B. Mosenthal, P.D. Pearson, & R. Barr (Eds.), *Handbook of Reading Research* (Vol. 3, pp. 337-360). Mahwah, NJ: Erlbaum.
6. Van Kleeck, J.A. (2007). Providing preschool foundations for later reading comprehension: The importance of ideas and inferencing. In R.K. Wagner, A.E. Muse, & K.R. Tannenbaum (Eds.), *Vocabulary Acquisition: Implications for Reading Comprehension* (pp. 79-103). New York, NY: Guilford Press.
7. Tolipov, O'.Q., & Usmonboyeva, M.Sh. (2015). Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya.
8. Rustamova, M.I. (2017). Boshlang'ich sinflarda interfaol o'qitish texnologiyalari. *Ta'lim Texnologiyalari*, 1, 45-50.